UO‘K (UDC): 373.5.016:811.111

MAKTAB O‘QUVCHILARIDA INGLIZ TILIDA SO‘ZLASHISH QO‘RQUVINI (FOREIGN LANGUAGE ANXIETY) ROLLI O‘YINLAR VA DRAMA TEXNIKASI ORQALI BARTARAF ETISH METODIKASI

Janabergenova Biybixan Maxambetgali qizi
Qoraqalpog'iston Respublikasi Xo'jayli tumani
42-sonli umumiy o'rta ta'lim maktabining
ingliz tili fani o'qituvchisi
https://doi.org/10.5281/zenodo.22895923

Annotatsiya. Ushbu maqolada umumiy o‘rta ta’lim maktabi o‘quvchilarida xorijiy tilni o‘rganish va unda so‘zlashish jarayonida yuzaga keladigan psixologik to‘siq – til o‘rganish qo‘rquvini (Foreign Language Anxiety) kamaytirish masalalari tadqiq qilingan. Tadqiqot doirasida Qoraqalpog'iston Respublikasi Xo'jayli tumani 42-sonli maktabning 9-sinf o'quvchilari misolida rolli o‘yinlar (role-play) va drama texnikalarining o‘quvchilarning nutqiy faolligiga ta’siri amaliy jihatdan o‘rganildi. Tajriba-sinov ishlari E. Horwitzning xalqaro standartlashtirilgan FLCAS (Foreign Language Classroom Anxiety Scale) so‘rovnomasi asosida tashkil etilib, tajriba va nazorat guruhlari kesimida tahlil qilindi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, drama metodlarini muntazam qo‘llash o‘quvchilarda nutqiy xavotirlik darajasini 28.5% ga kamaytirish va darsdagi og‘zaki nutq faolligini sezilarli darajada oshirish imkonini beradi.
Kalit so‘zlar: Foreign Language Anxiety, nutqiy qo'rquv, FLCAS, rolli o‘yinlar, drama texnikasi, interaktiv metodlar, umumiy o‘rta ta'lim, muloqot kompetensiyasi.

Abstract. This paper explores the methodological frameworks for mitigating Foreign Language Anxiety (FLA) among secondary school students during English speaking activities. The research specifically evaluates the pedagogical impact of role-playing and communicative drama techniques on student speech production and psychological comfort based on the practical study at Secondary School No. 42 of the Khojayli district, Republic of Karakalpakstan. Utilizing the standardized Foreign Language Classroom Anxiety Scale (FLCAS) developed by E. Horwitz, a controlled pedagogical experiment was conducted with experimental and control groups. Quantitative and qualitative results indicate that systematic deployment of drama techniques successfully reduces speaking anxiety by 28.5%, drastically shifting the classroom dynamic from passive retention to active fluency.
Keywords: Foreign Language Anxiety, speaking apprehension, FLCAS, role-play, drama techniques, interactive methodology, secondary education, communicative competence.

1. KIRISH (INTRODUCTION)

Zamonaviy chet tillarini o‘qitish metodikasida o‘quvchilarning lingvistik bilimlaridan ko‘ra ularning real hayotiy vaziyatlarda muloqot qila olish ko‘nikmasini (kommunikativ kompetensiya) shakllantirish birlamchi vazifa hisoblanadi. Biroq, maktab sharoitida o‘quvchilar ingliz tilida grammatik qoidalarni va leksikani yaxshi o‘zlashtirsalar-da, erkin gapirish jarayoniga kelganda kuchli psixologik to‘siqqa duch keladilar. Ushbu fenomen ilm-fanda Xorijiy til darsidagi xavotirlik (Foreign Language Classroom Anxiety - FLCA) deb ataladi.

Elaine Horwitz va uning hamkasblari tomonidan asoslangan nazariyaga ko‘ra, nutqiy xavotirlik o‘quvchining o‘z ona tilida ko‘rinmaydigan, lekin begona tilda gapirganda yuzaga chiqadigan o‘ziga xos o'zini noqulay his qilish holatidir [1, p. 125]. O‘quvchi xato qilishdan, tengdoshlari oldida kulgiga qolishdan va o‘qituvchining salbiy baholashidan qo‘rqadi. Ushbu muammoni bartaraf etishda an'anaviy mexanik mashqlar (matnni shunchaki o'qish va tarjima qilish) yetarli samara bermaydi. O‘quvchiga o‘zining haqiqiy shaxsiyatidan "chiqib", xavfsiz muhitda gapirish imkonini beruvchi interaktiv metodlar – rolli o‘yinlar (Role-play) va drama texnikasi (Drama techniques) zarur. Mazkur tadqiqotning

dolzarbligi maktab o'quvchilarida ana shu affektiv filtrlarni drama elementlari orqali kamaytirishning aniq pedagogik mexanizmini Qoraqalpog'iston maktablari tajribasida ko'rsatishdan iborat.

2. METODOLOGIYA (METHODOLOGY)

Tadqiqotning amaliy qismi Xo'jayli tumanidagi 42-sonli umumiy o‘rta ta’lim maktabining 9-sinf o‘quvchilari (jami n=50 o‘quvchi) ishtirokida tashkil etildi. O‘quvchilar ikki teng guruhga ajratildi:

- Tajriba guruhi (Experimental Group - EG, n=25): Darslarda muntazam ravishda rolli o‘yinlar va drama texnikalari integratsiya qilindi.
- Nazorat guruhi (Control Group - CG, n=25): Darslar an’anaviy darslik metodikasi asosida, qo'shimcha dramatik o‘yinlarsiz olib borildi.

Tadqiqot uch bosqichda olib borildi. Dastlabki bosqichda (Pre-test) har ikki guruh o‘quvchilarining nutqiy qo‘rquv darajasi E. Horwitzning 33 ta banddan iborat FLCAS (Foreign Language Classroom Anxiety Scale) so‘rovnomasining adaptatsiya qilingan varianti yordamida o‘lchandi (5 balli Likert shkalasi asosida) [1, p. 128]. Amaliy bosqichda (Intervention) tajriba guruhida har bir darsning boshlanishi qisqa teatr warming-up mashqlari bilan boshlandi va haftasiga 3 marta dars davomida "Hot Seating", "Alibi" kabi drama metodlari qo'llanildi [2, p. 45]. Yakuniy bosqichda (Post-test) esa FLCAS so‘rovnomasi va og‘zaki nutq imtihoni qaytadan o‘tkazildi.

3. NATIJALAR VA MUHOKAMA (RESULTS AND DISCUSSION)

To'rt oylik pedagogik eksperiment yakunida olingan miqdoriy ko‘rsatkichlar drama texnikasining o‘quvchilar psixologiyasiga ijobiy ta’sirini tasdiqladi. Quyidagi 1-jadvalda tajriba va nazorat guruhlarining natijalari ko'rsatilgan.

Guruhlar toifasi	Eksperimentgacha ball (FLCAS)	Eksperimentdan keyingi ball	Xavotirlik pasayishi (%)	Og'zaki nutq sifati (%)
Tajriba guruhi (EG)	128.4 (Yuqori)	91.8 (O'rtacha)	28.5%	84.0% (A’lo/Yaxshi)
Nazorat guruhi (CG)	126.9 (Yuqori)	121.2 (Yuqori)	4.4%	52.0% (O'rtacha)

Jadval ma’lumotlaridan ko‘rinadiki, an’anaviy metodda o‘qitilgan nazorat guruhida nutqiy xavotirlik darajasi bor-yo‘g‘i 4.4% ga kamaygan bo‘lsa, darslarida drama metodikasi qo‘llanilgan o‘quvchilarda bu ko‘rsatkich 28.5% ga pasaygan. Sifat tahlili shuni ko'rsatadiki, drama texnikalarining muvaffaqiyat siri translatologiya va psixolingvistikadagi "himoya niqobi" (protective mask) effekti bilan izohlanadi. O‘quvchi darsda o'z ismidan gapirganda, o‘z shaxsiyati uchun mas’ul bo‘ladi va xato qilishdan qo‘rqadi. Biroq, rolli o‘yin jarayonida u o‘z shaxsiyatini yashirib, qandaydir personaj rolini ijro etadi. Bu holatda yo‘l qo‘yilgan xato uning shaxsiy kamchiligi emas, balki personajning nutqi sifatida qaraladi va affektiv filtr kamayadi [4, p. 122]. Alan Maley va Alan Duff ta'kidlaganidek, drama mashg‘ulotlari tilni sun'iy o'rganish muhitidan real hayotiy kontekstga olib o'tadi [2, p. 50].

4. XULOSA (CONCLUSION)

Tadqiqot natijalari umumiy o‘rta ta’lim maktablarida ingliz tili darslarining samaradorligini oshirish bo‘yicha quyidagi yakuniy ilmiy xulosalarni beradi:

1. Rolli o‘yinlar va drama texnikasi o‘quvchilardagi Foreign Language Anxiety (til o‘rganish qo‘rquvi) muammosini tizimli bartaraf etishning eng samarali pedagogik vositalaridan biridir.

2. Ushbu metod darsda faqat faol o‘quvchilar emas, balki fandan sust o‘zlashtiruvchi va uyatchan o‘quvchilarning ham faol muloqot muhitiga kirib kelishini ta’minlaydi.

3. Qoraqalpog'iston Respublikasi Xo'jayli tumani maktablari kesimida olib borilgan tajriba shuni ko'rsatadiki, dars rejasiga har haftalik dramatik topshiriqlarni kiritish o'quvchilarning yakuniy choraklik imtihon ko'rsatkichlarini sezilarli darajada yaxshilaydi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI (REFERENCES)

1. Horwitz, E. K., Horwitz, M. B., & Cope, J. (1986). Foreign language classroom anxiety. The Modern Language Journal, 70(2), 125-132.

2. Maley, A., & Duff, A. (2005). Drama techniques: A resource book of communication activities for language teachers. Cambridge University Press.
3. Salomov, G‘. (1983). Tarjima nazariyasi asoslari. Toshkent: O‘qituvchi. – B. 112-118.
4. Miccoli, L. (2003). English through drama for oral skills development. ELT Journal, 57(2), 122-129.
5. Porter-Ladousse, J. (1987). Role Play (Resource Books for Teachers). Oxford University Press.
6. Young, D. J. (1991). Creating a low-anxiety classroom environment: What does language anxiety research suggest? The Modern Language Journal, 75(4), 426-437.